

учасників у захваті. Форма свята залежить від уяви батьків та фахівців-аніматорів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Організація дитячого Дня народження вимагає від педагога-аніматора та батьків креативності та значної уваги до дрібниць. Вдало організоване свято може стати незабутнім досвідом для дитини та її друзів. Подальші дослідження, на наш погляд, можуть знаходитися у площині розгляду впливу різних видів мистецтва на посилення художньо-естетичних вражень дітей дошкільного віку під час родинних свят.

Список використаних джерел

1. Бахтін, М. М. Творчість Франсуа Рабле і народна культура середньовіччя і Ренесансу. К.: Художня література, 1995. 627 с.
2. Копка С. М. Консультація для батьків «Як організувати день народження дитини?» URL: <https://vseosvita.ua/library/konsultacia-dla-batkiv-ak-organizuvati-den-narodzenna-ditini-491332.html>
3. Найкращі ігри та конкурси для дитячого свята, Дні народження: опис для проведення. Як весело провести дитяче свято, День народження без аніматора, в домашніх умовах: дитячі розваги, ігри та конкурси для дітей, підлітків і дітей, поради URL: <http://surl.li/lyocp>
4. Шмаков, С. А. Нетрадиційні свята в школі. К.: Ранок, 2017. 336 с.

УДК 364-787.522:314.151.3-053.4

Деревеня Л. А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Науковий керівник – к.п.н, доц. **Ковалевська Н.В**

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ РОДИН ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Анотація. У статті розглянуто адаптацію особистості як пристосування до життя в новому середовищі згідно його норм і вимог. Визначено суб'єктивні та об'єктивні чинники, що визначають процес адаптації дошкільника. Здійснено обґрунтування педагогічних умов в адаптаційний період, які забезпечують успішне пристосування дітей дошкільного віку до життя в новому соціокультурному просторі.

Ключові слова: адаптація, вимушені переселенці, чинники адаптації, умови адаптації.

Постановка проблеми. Широкомасштабне вторгнення агресора до нашої держави спричинили появу нової категорії населення – внутрішньо переміщених осіб. Діти як найуразливіша категорія населення страждає найбільше. Саме вони зазнають труднощів соціального і психоемоційного характеру, пов'язаних зі зміною середовища проживання та звичного кола спілкування. Відповідно,

важливу роль грає середовище закладу дошкільної освіти, основним завданням якої є створення умов для повноцінного розвитку особистості дітей у різних видах спілкування та діяльності. Пристосування організму до нових умов, до нового режиму супроводжується, як правило, зміною поведінкових реакцій дитини, розладом сну, апетиту. Адаптація у різних дітей відбувається по-різному, відповідно до віку, типу вищої нервової діяльності, стану здоров'я, стилю виховання в сім'ї, емоційної залежності від матері.

Аналіз останніх досліджень. Адаптація є предметом сучасних теоретичних та практичних досліджень, що пов'язано з об'єктивною потребою суспільства у формуванні соціальної мобільності особистості. Особливості адаптації дітей вимушених переселенців, їхні психологічні проблеми описано в працях О. Соколової, О. Волинської, О. Колісник, Ю. Луценко, О. Панченко. Питанням власне механізмів і особливостей адаптації дитини до дошкільного закладу присвячені праці таких авторів, як Н. Захарова, В. Кузьменко, І. Печенко, В. Ягодко. Проблемами вивчення адаптації, її видів і рівнів займалися П. Анохін, Н. Ватутіна, Т. Корсун, Н. Моторна.

Метою нашого дослідження є аналіз чинників та умов адаптації дітей із родин вимушених переселенців до нового соціального середовища, визначення основних аспектів взаємодії із батьками дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Діти із сімей внутрішньо переміщених осіб особливо важко адаптуються в новому соціальному середовищі, зокрема у закладі дошкільної освіти. Адаптація розглядається нами як пристосування особистості до життя в соціумі згідно його норм і вимог, а також потреб та інтересів самої особистості. Дітям притаманний виснажений емоційний потенціал, тому вони потребують допомоги вихователя та свідомої участі батьків у процесі адаптації. Можливості соціально-психологічної адаптації особистості визначають завдяки онтогенетичній соціалізації, яка полягає в міжособистісному спілкуванні та взаємодії особистості й інших учасників соціального середовища. Результатом адаптованості залишається набуття нових механізмів і норма соціальної поведінки, нових виховних установок, особливостей характеру й темпераменту. Внутрішньо переміщені особи відчують труднощі з адаптацією, за даними наукових досліджень – неврози, тривожність, зміну, хронічну апатію, дратівливість, нервозність, безсоння.

Для адаптаційного періоду є характерними емоційна напруженість, занепокоєння або загальмованість. У цей час дитина багато плаче, прагне до контакту з дорослими або, навпаки, роздратовано відмовляється від нього, сторониться однолітків. Таким чином її соціальні зв'язки виявляються порушеними. Емоційний

неспокій позначається на сні, апетиті. Розлука і зустріч з рідними протікають іноді надто бурхливо, екзальтовано: малюк не відпускає від себе батьків, довго плаче після їх відходу. Змінюється його активність і у ставленні до предметного світу: іграшки залишають його байдужим, знижується інтерес до навколишнього світу, рівень мовної активності, скорочується словниковий запас [2, с. 34].

Згідно з аналізом наукової літератури, виокремлюємо чинники, які впливають на адаптацію дітей з родин вимушених переселенців, та рекомендуємо враховувати їх в організації та плануванні роботи з дошкільниками. Насамперед це соціально-економічний статус батьків. Високе матеріальне становище сім'ї зазвичай сприяє легшій зміні місця проживання, проте нижчий – ускладнює цей процес. Не менш важливою є національна, соціокультурна та релігійна належність. Серед представників осіб з особливо небезпечних територій спостерігається низка етнічних меншин, зокрема кримськотатарського походження. Відповідно, ця категорія дітей обмежена у вільному використанні мови, звичаїв, традицій, що зумовлює втрату етнічної самосвідомості. Утім варто враховувати й вік, оскільки, чим він нижчий, тим легше проходить означений процес. Насамкінець виділяємо й упереджене ставлення місцевого населення до вимушених переселенців (мігрантофобія) [1, с. 63].

Розглядаючи адаптацію дітей вимушених переселенців, необхідно виділити об'єктивні та суб'єктивні чинники успішності адаптації. Об'єктивним чинником є загальна соціально-економічна та політична ситуація в Україні, особливості військового стану, умови, за яких родина дитини була змушена змінити місце проживання; суб'єктивним – індивідуально-психологічні особливості особистості. До індивідуально-психологічних особливостей особистості відносимо не лише типи темпераменту та акцентуацій, але й такі властивості, як стресостійкість та адаптивний потенціал, а також психологічні стани особистості (страх, тривога, депресія тощо) та поведінкові реакції на взаємодію колективом ЗДО, від яких залежить результат адаптації.

Вчені, які досліджували процес адаптації дітей до дошкільного соціокультурного простору, зокрема О. Возіянова, О. Григоренко, Т. Гуцаленко, з'ясували, що дотримання певних ньому. Такими умовами є: розширення кола соціальних контактів, спілкування; урахування органічних потреб дитини та поступове привчання до режиму дошкільного закладу, активної участі в них; забезпечення єдності родинного та суспільного виховання, вимог, які пред'являються дитині; організація різноманітної і змістовної діяльності у відповідності до інтересів та потреб дитини; своєчасне засвоєння дитиною соціального досвіду нового середовища; збереження та розвиток повноцінного фізичного, психічного та

соціального "Я" дошкільника; забезпечення емоційного комфорту, задоволення від перебування в дошкільному закладі; підготовка вихователів до педагогічного керування процесом адаптації дітей [4, с. 54].

Важливою у нашому дослідженні є думка Н. Яремчук, яка зазначає, що тривалість періоду адаптації залежить від наступних причин: від особливостей вищої нервової діяльності і віку дитини; від рівня розвитку; від наявності чи відсутності попереднього тренування його нервової системи; від стану здоров'я; від різкого контрасту між умовами у дитячому садку і сім'ї; від різниці в методах виховання у сім'ї [5, с. 25].

Одним із чинників успішної адаптації до дошкільного навчального закладу є задовільний фізичний стан дітей. Систематичне використання фізичних вправ для дітей дошкільного віку забезпечує зміцнення соматичного, психічного та загального розвитку дитини, що в свою чергу полегшить процес її адаптації. Саме тому ми доцільним є впровадження в адаптаційний період фізкультурно-ігрових пауз та музично-рухливих ігор, що сприятиме фізичному розвитку дітей

Особливу важливість має спеціальна цілеспрямована підготовка дитини до закладу дошкільної освіти в родині, оскільки від цього залежить характер перебігу адаптаційного періоду, що визначає подальший особистісний розвиток дитини. Дорослі мають розуміти, що підтримка позитивних емоцій у ранньому віці, а надалі вищих соціальних емоцій (співпереживання, співчуття) набуває під час розвитку дитини глибокого особистісного смислу, стає каркасом подальшої емоційної чутливості. Перед педагогом ЗДО та батьками постає складне завдання: культивувати позитивні емоції та оберігати її від негативних переживань. Дуже важливо зрозуміти, чи вміє дитина долати свої негативні переживання, як вона реагує на власне горе, неуспіх, невдачу, як зарадити і допомогти їй у таких ситуаціях. У першу чергу, коли дорослий помічає негативні переживання дитини, він має зрозуміти їх причину. Негативні переживання, незважаючи на їх емоційну окрасу відіграють велику роль у життєвій адаптації, стимулюють розвиток психіки.

До взаємодії з батьками необхідно підходити диференційовано з урахуванням багатоаспектної специфіки окремої сім'ї, враховуючи вік чи релігійні погляди батьків, дотримуючись доброзичливості та відкритості. Робота з родинами вихованців носить цілеспрямований, систематичний, плановий характер. Щодо створення сприятливого мікроклімату в закладу дошкільної освіти, то йому сприятиме стиль спілкування педагога, його поведінка, яка є взірцем для дітей, використання різноманітних прийомів їх об'єднання, організація педагогічних ситуацій, розваг. У цьому очевидна необхідність

професійної підтримки ЗДО сім'ї, що забезпечить дитині проходження адаптаційного періоду без ускладнень. Заклад дошкільної освіти у цьому випадку стає «відкритою системою» для вирішення проблем розвитку та виховання.

При плануванні роботи необхідно врахувати такі обставини:

- наявність у родині складних життєвих обставин у мирний час;
- наявність в сім'ї осіб, які залишились у зоні збройного конфлікту;
- члени однієї сім'ї перемістилися в різні місця проживання;
- частина сім'ї повернулася в зону збройного конфлікту після переміщення;
- інші суттєві обставини, які є нетиповими для мирного часу і визначають особливості допомоги педагога чи психолога [3, с. 21].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, діяльність вихователів закладу дошкільної освіти має бути спрямована на адаптацію дитини, інтеграцію її у нове соціальне середовище, налагодження педагогічної взаємодії з родиною. Перспективами нашого дослідження є визначення психологічних особливостей дітей вимушених переселенців та обґрунтування системи роботи щодо їх адаптації до умов закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Волинська С. Соціально-педагогічний супровід дітей та учнівської молоді з травмою війни в умовах навчального закладу. *Психосоціальна підтримка осіб з травмою війни: міжнародний досвід та українські реалії*: збірник матеріалів, доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 28 лютого 2018 р. Маріуполь: ДонДУУ, 2018. 322 с.
2. Дем'яненко М. Внутрішньо переміщені особи в Україні: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання. Україна: події, факти, коментарі. 2018. №3. С. 34
3. Нестайко І. Соціальна адаптація та інтеграція внутрішньо переміщених осіб в результаті війни (польський досвід). Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки: II Міжнародна наукова конференція. 2022. С. 20-23
4. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі сходу України: посібник для практиків соціальної сфери. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Калита»». 2017. С. 54
5. Яремчук Н. Л. Соціальна адаптація дітей-переселенців в умовах дошкільного навчального закладу. Методичний посібник. Вінниця: КУ «ММК», 2017. 77с.